

Asia: VN/18925/2025

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi pakkotyöllä valmistettujen tuotteiden kiellon valvonnasta ja seuraamuksista sekä laiksi sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

SOK:n lausunto koskien hallituksen esitystä eduskunnalle laiksi pakkotyöllä valmistettujen tuotteiden kiellon valvonnasta ja seuraamuksista

Suomen Osuuskauppojen Keskuskunta (SOK) kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi pakkotyöllä valmistettujen tuotteiden kiellon valvonnasta ja seuraamuksista sekä laiksi sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta. S-ryhmä on asiakkaiden omistama suomalainen vähittäiskaupan ja palvelualan yritysverkosto, jolla on Suomessa noin 2 000 toimipaikkaa. S-ryhmän muodostavat osuuskaupat ja SOK tytäryhtiöineen.

S-ryhmä on sitoutunut kunnioittamaan kaikkia kansainvälisesti tunnustettuja ihmisoikeuksia ja edistämään niiden toteutumista omassa toiminnassaan. Odotamme sitä myös yhteistyökumppaneiltamme.

S-ryhmä noudattaa toiminnassaan kansainvälisiä sekä toimintamaiden kulloinkin voimassa olevia kansallisia lakeja ja säädöksiä. S-ryhmän toimintaa ohjaavat myös kansainväliset sopimukset ja suositukset, kuten YK:n ihmisoikeuksien julistus, lasten ja naisten oikeuksia koskevien yleissopimusten periaatteet, ILO:n perussopimus työelämän perusoikeuksista, OECD:n toimintaohjeet monikansallisille yrityksille, sekä YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevat ohjaavat periaatteet.

S-ryhmä noudattaa ihmisoikeuksien huolellisuusvelvoitetta ja arvioi siten myös pakkotyönriskiä arvoketjussaan. Riskiä pyritään hallitsemaan esimerkiksi sopimusvaatimuksin, sosiaalisen vastuun auditointien, sertifiointien, toimittajadialogin ja -yhteistyön kautta. S-ryhmä on tukenut EU-tasoisia huolellisuusvelvoitelainsäädäntöä, mikä koskisi laajasti eri kokoisia yrityksiä.

Vaikka pakkotyöasetus ei luo uutta huolellisuusvelvoitetta, huolellisuusvelvoiteprosessin noudattaminen on käytännössä ainoa tapa tunnistaa ja hallita pakkotyönriskejä kansainvälisissä toimitusketjuissa. Huolellisuusvelvoitteen noudattamisesta on tärkeä luoda eri lainsäädännöt (esim. pakkotyöasetus, CSDDD ja EUDR) huomioivat yhtenäiset implementointiohjeet, jotka varmistavat yritysten tehokkaan lainsäädännön toimeenpanon. Yritysten kannalta ei saa syntyä tilannetta, joka johtaisi siihen, että niiden on luotava erilliset huolellisuusprosessit eri lainsäädännöille. Implementointiohjeilla voidaan vaikuttaa siihen, että hajanaisesta yritysvastuusääntelyn kokonaisuudesta tulee tehokkaasti sovellettava kokonaisuus.

Pakkotyöasetus asettaa kiellon koskien tuotteiden markkinoille saattamista tai asettamista saataville markkinoilla, eikä niinkään koskien yrityksen huolellisuuden prosessia. Tämä voi johtaa tilanteeseen, missä yritykseen, joka on noudattanut huolellisuusvelvoitetta hankinnassaan, kohdistetaan toimenpiteitä. Huolellisuusvelvoiteprosessi on riskienhallintaa – huolellisuusvelvoiteprosessin kautta ihmis- ja työoikeuksiin liittyviä riskejä voidaan vähentää. Globaalien ja monimutkaisten ketjujen täydellinen läpinäkyvyys ja vastuullisuuden takaaminen ei ole kuitenkaan realistista.

Lisäksi yritysten ei ole aina mahdollista saada riittävästi tietoa toimitusketjusta, jäljitettävyydestä tai vastuullisuusvaatimusten toteutumisesta. Esimerkiksi liikesalaisuuden säilyttäminen voi olla perusteena siihen, että toimitusketjusta ei saada tarkkoja tietoja. Edellä kuvatut haasteet on syytä huomioida lainsäädännön valvonnassa, toimeenpanossa sekä määräajoissa, joita viranomainen asettaa yritykselle suorittaessaan alustavaa tutkimusta tai tutkimusta. Valvonnan riskiperusteisuuden kriteerien tulee myös olla läpinäkyviä ja ennakoitavia.

Sääntely voi edellyttää tuotteen poistamista markkinoilta sekä hävittämistä tilanteissa, joissa pakkotyötä todetaan tuotteen toimitusketjun osassa. Sääntelyä sovellettaessa tulisi huomioida korjaavien toimenpiteiden ensisijaisuus ja vaikutusmahdollisuus. Vasta korjaavien toimenpiteiden jälkeen tulisi arvioida tarve markkinoilta poistamiseen.

Yritykset tarvitsevat myös käytännönläheistä ja konkreettista neuvontaa koskien sääntelyn soveltamista. Koska pakkotyöasetus koskee myös pieniä ja keskisuuria yrityksiä, joiden resurssit toteuttaa huolellisuusvelvoitetta voivat olla rajalliset, neuvontaa ja koulutusta tulisi olla tarjolla erityisesti nämä seikat huomioiden. Soveltamisohjeet tarvitaan riittävän ajoissa, koska sääntely edellyttää prosessimuutoksia, osaamisen kasvattamista ja järjestelmäkehitystä.

Pakkotyö, kuten muutkin ihmisoikeuksiin liittyvät haasteet, ovat usein rakenteellisia luonteeltaan. Niihin vaikuttaminen vaatii laajaa yhteistyötä ostajien, toimittajien ja järjestöjen sekä viranomaisten taholta. Yhteistyöhön yritysten välillä tarvitaan lisää ohjeistusta ja siihen tulisi myös kannustaa kilpailuoikeuden sallimissa rajoissa. Kilpailuoikeudellinen epävarmuus yhteistyön mahdollisuuksista tulppaa pahimmillaan tehokkaiden työkalujen käytön pakkotyön kitkemiseksi.

Das Bhowmik Elina
SOK / S-ryhmä